

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА ЯК ВАЖЛИВИЙ АСПЕКТ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ-ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

У статті аналізується реалізація підготовки майбутніх педагогів в умовах військового стану. Процес підготовки вчителів є тривалим процесом, який включає себе як теоретичне навантаження, так і надання можливості проявити себе здобувачам під час педагогічної практики в умовах військового стану.

Ключові слова: педагог, педагогічна практика, освіта, військовий стан.

The article discusses the implementation of the preparation of future teachers in military conditions. The process of teacher training is a lengthy process that includes both theoretical training and the opportunity to demonstrate themselves to trainees during pedagogical practice in military conditions.

Keywords: teacher, practice, education, military state.

Мета. Метою публікації є аналіз проведення педагогічної практики в умовах воєнного стану в контексті її місця в системі підготовки майбутніх педагогів а також висвітлення основних типів педагогічних практик, які застосовуються в процесі процедури підготовки фахівців-педагогів.

Актуальність досліджень і публікацій. Повномасштабне вторгнення окупаційних військ росії на території України спричинило низку незворотніх процесів у різноманітних галузях діяльності держави, в тому числі і в системі освіти. Адаптація навчального процесу під сучасні умови включають себе не тільки пошук шляхів до вирішення завдань, щодо оптимального варіанту викладення методичного матеріалу учням у школах, але і процес підготовки майбутніх вчителів у сучасних реаліях. Наукову проблематику впровадження педагогічної практики в умовах воєнного стану займаються вітчизняні вчені в галузі педагогіки, такі як: Сидоренко В., Кулішов В., Торба Н., Попадич О. та інші. Важливість врегулювання процедури проведення практики здобувачів-педагогів відображають актуальність публікації в повній мірі.

Виклад основного матеріалу. Педагогічна практика являє собою процес підготовки здобувача педагогічної спеціальності до професійної діяльності за фахом. Вказаний аспект навчального процесу передбачає низку специфічних умов і вимог як до здобувача так і бази практики. Про особливості вказаного процесу. Підгурська В. зазначала: «Як педагогічна категорія, практика є складовою навчально-виховного процесу. Вона покликана навчити студентів застосовувати науково-теоретичні знання з педагогіки, психології, фахових методик та спеціальних дисциплін у

педагогічній діяльності, а також удосконалювати відповідні практичні навички. Мета практики – оволодіння студентами сучасними методами, формами організації в усіх аспектах їхньої майбутньої професійної діяльності; формування у них на ґрунті здобутих у ВНЗ знань, професійних умінь і навичок приймати самостійні рішення у процесі роботи в реальних ринкових і виробничих умовах; виховання потреби систематично поновлювати свої знання й творчо їх застосовувати в практичній діяльності. Педагогічна практика розглядається як компонент загального змісту освіти, орієнтований на сучасні вимоги до педагогічної професії. Проблемам організації і проведення педагогічної практики присвячені роботи багатьох вітчизняних науковців. Вони по-різному дають їй визначення. Так, за педагогічним словником, "це спосіб вивчення навчально-виховного процесу на основі безпосередньої участі в ньому практикантів, мета якої – виробити у них уміння і навички, необхідні в майбутній професійній діяльності, закріпити теоретичні знання, застосувати їх на педагогічній практиці» [5, с. 4-5].

На нашу думку зазначена позиція в повній мірі розкриває сутність педагогічної практики в аспекті її особливості та основної мети проведення.

Розглянувши мету дослідження ми не можемо оминати і завдання педагогічної практики як частини навчального процесу здобувачів-педагогів. Зазначення мети без сумніву сприяє визначенню основного вектору проведення практики, і разом з тим, доречно окремо окреслювати основні етапи її проведення, якими і виступають завдання практики. Таким чином Уйсімбаєвою Н.пропонується наступний перелік завдань, які передбачає педагогічна практика: «- вироблення комплексу вмінь та навичок, необхідних для здійснення всіх видів навчально-виховної роботи в школі; - оволодіння майбутніми педагогами формами, засобами, технологіями навчально-виховної роботи в різних типах загальноосвітніх навчальних закладів; - розвиток у студентів умінь застосовувати в практичній діяльності знання з основ теорії педагогіки, психології та методики навчання історії, усвідомлення ними професійної значущості цих знань, виховання у студентів потреби постійного удосконалення професійних знань, умінь, навичок та їх педагогічної майстерності; - розвиток творчої ініціативи, реалізація особистісного творчого потенціалу кожного студента; - подальший розвиток дослідницьких умінь у конкретній професійній діяльності» [7, с. 226].

Як бачимо із викладеного, педагогічна практика є повноцінним елементом підготовки фахівця, відповідно до своєї спеціалізації, яке полягає у наданні можливості самостійно здійснювати завдання спираючись на теоретичні знання та здобуті навички під час навчання в умовах військового стану. Вона передбачає основну мету і завдання призначення яких – навчити майбутніх педагогів застосовувати теоретичні знання і опанувати сучасну методологію викладання методичного матеріалу на уроках в школі.

Проведення педагогічної практики не є одноманітним видом діяльності, оскільки як і в роботі педагога передбачається система прийомів і засобів викладення навчального матеріалу. У контексті проведення педагогічної практики вказана думка є доречною в силу необхідності якісної підготовки майбутніх педагогів. На сьогоднішній момент ми можемо виділити такі типи:

1. Психодіагностична практика – характеризується проведенням практичної роботи здобувача із здобуттям спеціальної навички, які потрібні для виховної, корекційної та експертної діяльності;

2. Виробнича практика – Безпосереднє ознайомлення і залучення здобувача до навчального процесу, проведення занять. Практиканту надана можливість ознайомлюватись із реальною ситуацією, з якою зустрічається фахівець-педагог щоденно.

3. Переддиплома практика – завершувальний етап підготовки здобувача, яка проводиться перед виконанням кваліфікаційної роботи

4. Наукова-педагогічна практика – практика направлення на підготовку фахівців, які здобувають науковий ступінь.

Як вбачається із зазначеного, ми маємо певні типи педагогічних практик, які закріплюють за собою певну категорію знань та навичок, що надає можливість здобувачам ознайомитись з особливостями роботи педагога в умовах певного виду педагогічної практики [6, с. 3-4].

Сучасні умови воєнного стану внесли певні корективи у вказані педагогічні практики. Через унеможливлення використання традиційних методик навчання внаслідок повномасштабного вторгнення російських окупаційних сил, вчені-педагоги розглядали шляхи вирішення поставленої проблеми. Описуючи педагогічну практику як складову процесу навчання майбутніх педагогів маємо зазначити на особистому досвіді проходження вказаної практики із характеристикою і порівнянням практик «до» і «після» повномасштабного вторгнення.

У довоєнний час всі типи практик здійснювалися очно. Здобувачі приходили до баз практики, де могли безпосередньо взаємодіяти з дітьми, надавати їм методичний матеріал в межах завдань з практики і виконувати вказані завдання згідно з програмою проходження і водночас надаючи практикантам можливість зануритися повноцінно у освітній простір.

Після 24.02.2022 року процедура проходження практики кардинально змінилася. Миттєвий наступ росії на території України спричинило виникнення екстренної ситуації, що унеможливило стабілізацію продовження навчального процесу, зокрема регулювання проходження практики. Неготовність до виникнених обставин тимчасово спричинило призупинення усього освітнього процесу до подальшої стабілізації ситуації протягом перших місяців війни, яка триває і сьогодні. Окремо слід зазначити проблему перебування здобувачів на території, яка потрапила в тимчасову окупацію російських військ, оскільки здобувачі на окупованих територіях не

мають доступу до якісного зв'язку і мають постійний ризик стати жертвою злочинів окупантів, які неодноразово висвітлювалися у засобах масової інформації.

З першого погляду про подальшу процедуру навчання, а також проходження практики неможливо, і разом з тим необхідність продовження підготовки фахівців був прямим обов'язком держави і кожного причетеного до системи освіти в Україні.

Таким чином на сьогоднішній день було запроваджено низку заходів щодо проходження практики у дистанційному та асинхронному режимі, які забезпечують проходження практики без перебування практиканта на базі практики із можливістю виконати завдання і в той самий час перебуваючи у безпечному для власного життя та здоров'я місці.

На разі в якості бази практики практикант може обрати сам вищий навчальний заклад, в якому здобуває освіту, або інша установа, яка погодилася прийняти до себе практиканта. Формально процедура проходження практики не змінилася як завжди передбачає: проведення настановчої зустрічі, інструктажі, та безпосереднє виконання завдань із зазначенням результатів у щоденнику практики. Головною відмінністю стало використання технологій які забезпечують зв'язок здобувачів-практикантів із базою практики та методистами, проводяться розгорнуті консультації-зустрічі з керівниками практики та базою практики, здобувачі мають можливість детальніше обумовити із представниками бази практики систему методів викладання, програму за якою проводиться навчання а також ознайомлюються за якими онлайн-ресурсами проводиться навчання.

Певною мірою ми можемо помітити певні нововведення у процедуру підготовки фахівців-педагогів під час практики, що на нашу думку сприяє розробці нових методик та відхід від традиційних. Практиканти мають можливість використовувати безліч онлайн-ресурсів для створення дидактичних ігор та вправ, а також використовувати вже готові матеріали. Наприклад сайт «Всеосвіта» пропонує викладачам використовувати онлайн майстреню для створення завдань для уроку необхідної тематики, а також пропонує різноманітні матеріалів для використання [2].

Варто звернути увагу на думку Ільницької. К. та Миколайко В.: «Особливого значення у цей період набув процес адаптації завдань практик, виконання яких здобувачами освіти є визначальними для формування їх ключових педагогічних компетентностей. Згідно із зазначеним Положенням практичну підготовку студентів в умовах дистанційного навчання здійснюють в Університеті за окремо затвердженою програмою. Науково-методичне забезпечення дистанційного навчання охоплює: методичні (теоретичні та практичні) рекомендації для розроблення та використання педагогічно-психологічних та інформаційно-комунікаційних технологій дистанційного навчання; критерії, засоби і системи контролю якості

результатів дистанційного навчання; змістовне, дидактичне та методичне наповнення веб-ресурсів(дистанційних курсів) навчального плану/освітньої програми спеціальності. Зокрема, на факультеті фізики, математики та інформатики були розроблені відповідні програми практик, у які включені адаптовані завдання, що враховують можливість їх виконання здобувачами освіти в умовах запровадження воєнного стану» [3, с. 96-97].

Враховуючи викладену позицію вважаємо, що методика дистанційного викладання в умовах воєнного стану є оптимальним варіантом. В силу вказаної позиції можемо зазначити про можливість проведення уроків на базі різноманітних інтернет-платформ, які забезпечують дистанційний зв'язок учнів з педагогом.

Зауважимо, що для підготовки майбутніх фахівців в умовах військового стану вченими, зокрема пропонується використання методик рекомендованих Міністерством освіти і науки України запроваджених під час епідемії COVID-19: «Рекомендації щодо впровадження змішаного навчання у закладах фахової передвищої та вищої освіти».

Розглядаючи вказану проблему, О. Коржук також виявила не менш важливий, психологічний аспект підготовки майбутнього педагога під час відповідної практики: «Однією з важливих умов і засобом професійної підготовки та формування професійної компетентності психолого-педагогічною наукою традиційно розглядається педагогічна практика студентів. Оволодіння педагогічною діяльністю та формування готовності до неї можливі лише за умови взаємопроникнення теоретичної та практичної підготовки, адже жоден з компонентів готовності не можна сформувані лише в умовах навчально-виховного процесу в аудиторіях вищого навчального закладу. Педагогічна практика розв'язує наступні завдання: забезпечує фундаментальний науковий всебічний розвиток особистості; впливає на психолого-педагогічну підготовку; сприяє виробленню умінь та навичок професійної діяльності; формує розуміння необхідності володіти навичками неперервної освіти; розвиває здібності спілкуватися з дітьми, колегами, батьками» [4, с. 79].

Отже, як можемо помітити, практична складова навчання у формі педагогічної практики передбачає не тільки закріплення теоретичних знань, а також і морально-психологічна підготовка здобувачів до відповідної форми діяльності.

Важливим питанням щодо важливості проведення педагогічної практики полягають у принципах, які закладені в неї. Принципами є відповідні ідеї, на яких орієнтується подальша організація проведення педагогічної практики.

У даному питанні ми погодилися із пропозицією О.Бреславської. Вчена окреслила наступні принципи: «—особистісно орієнтований характер підготовки студента; — неперервність, систематичність педагогічних практик,

що проводяться протягом всього періоду навчання студентів за наскрізною програмою, з поступовим ускладненням завдань, змісту, форм і методів її проведення від курсу до курсу; – зв'язок практики з вивченням теоретичних дисциплін, єдність науково-теоретичного і психолого-педагогічного обґрунтування практики і реалій навчально-виховної діяльності школи; – творчий характер практики; залучення студентів до пошуково-дослідницької діяльності, до вирішення конкретних педагогічних проблем і ситуацій, що виникають під час практики; – змістовий зв'язок практики з елементами лабораторних завдань, практичних робіт, курсових і дипломних робіт; – комплексний характер практики, що передбачає здійснення міжпредметних зв'язків психолого-педагогічних і фахових дисциплін, співвідношення різних видів діяльності студентів у школі; – інтеграція ВНЗ і освітніх установ, де здійснюється практика; – диференціація й індивідуалізація змісту і організації педагогічної практики з урахуванням специфіки факультету, особливостей студентів, конкретних умов роботи університету і школи; – інноваційний підхід та впровадження педагогічних технологій у практичну підготовку студентів» [1, с. 55].

Вказані принципи повною мірою висвітлюють сутність і принцип проведення педагогічної практики. Вказані принципи знову акцентують увагу на зв'язку теорії та практики, а отже відповідають сутності і завданням проведенню педагогічної практики.

Висновки. Отже, педагогічна практика є важливим етапом підготовки майбутніх фахівців вказаної спеціальності, який дозволяє поєднати теоретичні знання, із практичними навичками та знаннями, здобутими не тільки під час навчання, але і безпосередньої роботи здобувача у якості фахівця. Поєднання теорії і практики є важливим аспектом навчання майбутніх педагогів, а педагогічна практика, на нашу думку є важливим елементом навчання майбутніх фахівців в умовах військового стану.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бреславська О., Макаревич І. Сучасні підходи до створення організаційно-педагогічних умов педагогічної практики студентів внз. *Збірник наукових праць*: зб. наук. Праць. № 1. 2014. С. 54-55 URL: <http://znp.udpu.edu.ua/article/view/197512> (дата звернення: 21.08.2023 року).
2. Всеосвіта: веб-портал. URL: <https://vseosvita.ua/> (дата звернення: 04.10.2023 року)
3. Ільницька К, Миколайко В. Особливості практичної підготовки здобувачів вищої освіти педагогічних спеціальностей в умовах запровадження воєнного стану. *Підготовка майбутніх учителів фізики, хімії, біології та природничих наук в контексті вимог Нової української школи*. зб. наук. тез доповідей III міжнар. Наук.практ. конф. 26-27 травня 2022 року. С. 95-98 URL: http://dSPACE.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/25732/1/26_Ilnitska_Mykolayko.pdf (дата звернення: 03.08.2023 року)
4. Коржук О. Педагогічна практика як складова професійної підготовки компетентного вихователя. *Вісник Інституту розвитку дитини. Сер. : Філософія, педагогіка, психологія*: зб. наук. праць. № 29, 2013. С. 77-82.

URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/19227/Korzhuk.pdf?sequence=3>

(дата звернення: 21.08.2023 року).

5. Підгурська В.Ю. Педагогічна практика як важлива передумова становлення майбутнього вчителя-класовода. *Вісник житомирського державного університету Сер. педагогічні науки*: зб. наук. праць. № 68. 2013. С 3-7. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/9444/1/1.pdf> (дата звернення: 22.08.2023 року).
6. Сидоренко В., Кулішов В., Торба Н. Інноваційні підходи до організації видів практик здобувачів вищої освіти в період воєнного стану. *Вісник Національної академії наук Україна заг. наук. журнал.* № 5, 2023. С 1-15. URL: <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/349> (дата звернення: 28.09.2023 року)
7. Уйсімбаєва Н. В. Вплив педагогічної практики на формування професійної компетентності майбутнього педагога. *Наукові записки кафедри педагогіки*: зб. наук. праць. № 28. 2012. С. 223-228. URL: <https://periodicals.karazin.ua/pedagogy/article/download/3637/3203> (дата звернення: 03.08.2023 року).

Науковий керівник докторка педагогічних наук, професорка Петухова Л.Є.